

Kaikki haluaisivat olla hyviä ihmisiä

Mutta se ei olekaan helppoa, vaikka niin luulisi. Pääongelmia on kaksi: miten olla tänä päivänä hyvä ihminen ja miten kestää sen, ettei ole niin hyvä ihminen kuin voisi olla?

Keskusteluilmapiiri on Suomessa koventunut. Ääripäät ovat kärjistyneet maassa, jossa yleensä on totuttu välttämään vastakkainasetteluja. Henkilökohtaisuuksiin tai aggressiiviseen kielenkäyttöön menevä eri mieltä olevien leimaaminen ei rajoitu rasismi- tai maahanmuuttokeskusteluun, vaan sitä näkee ja kuulee myös talouspolitiikan, tasa-arvon tai vaikkapa urheilun ja kulttuurin sektoreilla yhä useammin.

Vuohia ja lampaita on jaoteltu ainakin jääkiekossa jo vuosikausia, nyt sama kahtiajaon ilmapiiri tuntuu tulleen käytännöksi koko yhteiskunnassa – jos et ole samaa mieltä kanssani, olet minua vastaan. Jos et taistele minun ”hyvän maailmani puolesta”, taistelet sitä vastaan.

Maailmamme on perin juurin muuttunut muutaman vuoden aikana. Vuonna 2010, kun täytin 50 vuotta, elimme vielä aikalailta toisessa maailmassa. USA:sta lähtenyt finanssikriisi näytti lievemältä, Venäjä oli Putinin ärhentelyistä huolimatta hyvä naapuri ja arabikevät antoi toivoa demokraattisesta tulevaisuudesta. Jotkut luulivat, että ikääntymisen aiheuttamat rakenteelliset ongelmatkin ovat liioiteltuja ja että vienti alkaa vetää jossain vaiheessa. EU:n toivottiin tukevan sen heikoimpia maita taas jaloilleen.

Ei, niin ei käynyt. Nyt meidän kestävyysvajeemme, työllisyytemme, ulkomaankauppamme ja kotimarkkinamme ovat lamassa. Perinteiset tavat tehdä työtä ja käydä kauppaa ovat murroksessa ja ansaintalogiikat muuttuvat jatkuvasti. Ihmiset tuntevat olonsa epävarmoiksi.

Silti kaikki haluaisivat olla hyviä ihmisiä. Eniten meitä ärsyttääkin se, että jotkut ihmiset kuvittelevat elävänsä niin kuin he olisivat hyviä ihmisiä, joita jotkut toiset eivät siis ole.

Yksi jakolinja hyvien ihmisten välillä on suomalaisuus. Kun Suomen talous kyntää, niin kaikkea ulkomaiden tukemista pitäisi joidenkin mielestä vastustaa. Ei kehitysapua, ei EU:n kriisimaiden tukea eikä ulkomaisia maahanmuuttajia Suomeen. Toisten mielestä kehitysapu on sitä ”auttamista siellä, missä ihmiset ovat”, globalisaatio pakottaa meidätkin kantamaan vastuamme muista ja että me tarvitsemme maahanmuuttajia, koska meiltä loppuvat työntekijät.

Rationaalisia ja irrationaalisia argumentteja löytyy roppakaupalla kummankin osapuolen väitteiden tueksi. Ärsyttävää on sekin, että mustavalkoista politiikkaa emme edes voi harjoittaa, koska meitä sitovat velvollisuudet, joista syistä joudumme edelleenkin tekemään kompromisseja jokaisessa em. asiassa.

Mutta jätetään nyt poliittinen kenttä taaksemme ja palataan ihmisten arkeen. Voimmeko tehdä jotakin, joka parantaisi tilannetta sekä kansallisesti että globaalisti? Ja voimmeko mataloittaa kuilua eri tavoin ajattelevien ihmisten välissä arkisilla valinnoillamme?

Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen keinot ovat rajalliset elleimme me tavalliset ihmiset ala käyttäytymään toisin arjessamme. Onko se mahdoton vaatimus? Katsotaanpa mitä esimerkiksi reilu viisikymppinen suomalainen voisi tehdä, miten hän voisi osallistua talkoisiin sekä Suomen että maailman pelastamiseksi.

Aloitetaan kestävyysvajeesta ja työllisyydestä. Kestävyysvajeen syyhän on, jos talouskasvun ongelmat unohdetaan, siinä, että ihmiset käyttävät liikaa julkisia tai julkisrahoitteisia palveluja. Suurin syy on väestön ikääntyminen ja sen myötä tuleva lisääntyvä palveluiden tarve. Periaatteessa kestävyysvajetta voidaan pienentää lisäämällä yksilöiden maksuosuutta ja vähentämällä palveluiden käyttöä.

Hallitus puhuu myös tuottavuusloikasta, johon tosin moni taloustieteilijä ei usko. Kyse on sekä työn tuottavuudesta että työllisyydestä. Tavaroiden ja palveluiden hintaa olisi saatava matalammaksi ainakin

maailman markkinoilla ja toisaalta kotimarkkinoiden pitäisi työllistää ihmisiä enemmän, jotta sosiaalietuuksia ei tarvitsisi maksaa niin paljon.

Mitä yksittäinen ihminen voi tehdä noiden asioiden hyväksi vai voiko mitään? Aika monet ovat viime aikoina osallistuneet erilaisiin kampanjoihin hyvien asioiden puolesta; on ollut rasisminvastaisia tapahtumia, pakolaisten auttamista ja tietysti myös ”yleislakko”.

Ne kaikki ovat ”hyvien ihmisten” tapoja osoittaa olevansa hyviä ihmisiä. Mutta ovatko ne riittäviä tapoja tehdä hyviä asioita suurten ongelmien ratkaisemiseksi? Tästähän politiikassakin koko ajan kiistellään. Arki on kuitenkin toista kuin politiikka – se on yhtä aikaa pieniä valintoja ja samaan aikaan juuri ne valinnat ovat niitä, joilla asioita muutetaan.

Hallituskin yrittää vaikuttaa juuri siihen yksilöön, juuri minuun, omilla toimillaan. Se haluaa, että tekisin vähän enemmän töitä ja että saisin vähän vähemmän palkkaa, vaikka niillä toimilla ei juuri noihin isoihin ongelmiin vaikutettaisikaan. Varsinkin, jos iso osa kansasta vastustaa näitä toimia jopa lakkoilemalla.

Minä sen sijaan voin vaikuttaa asioihin positiivisesti. Ja jos meitä olisi paljon, niin me voisimme oikeasti muuttaa asioita. Jonkun taloustieteilijän tietysti pitäisi osata laskea nämä vaikutukset minua tarkemmin, mutta tärkeää on, että teemme asioita, joilla on vaikutusta ongelmiimme.

Aloitetaan palveluiden käytöstä (en puhu tarpeesta, koska tarpeet meillä vaihtelevat – joku esimerkiksi leikkauttaa olkapäänsä, kun toinen kuntouttaa sen) eli voimmeko itse kukin vähentää julkisten tai julkisrahoitteisten – lähinnä siis terveys- ja sosiaalipalvelujen - käyttöä?

Tämä on itse asiassa varsin helppoa. Kannattaa harrastaa liikuntaa, kulttuuria ja vapaaehtoistoimintaa, niin elää terveempänä ja pidempään. Kävelee tai pyöräilee kaikki mahdolliset matkat, nousee kävellen portaat, käy marjassa ja sienessä. Leikkii lasten ja lastenlasten kanssa, vie ikääntyneen vanhemman kävelemään tai tekee lenkin naapureiden seurassa. Jos aikaa on, niin harrastaa ryhmäjumppaa, käy kuntosalilla tai vaikka pelaa joukkuepelejä – osallistuu kuoron toimintaan, erilaisiin talkoisiin ja tekee ohjelmia naapuruston juhliin. Käy joskus teatterissa, jalkapallomatsissa tai konserteissa.

Yhteisöllisyys ja toimijuus lisääntyvät ei vain itsellä, vaan myös lähiympäristöllä. Eikä maksa paljoa, mutta säästää runsaasti ei vain omana terveytenä ja hyvinvointina, vaan monien muiden ihmisten hyvinvointina.

Rankempaa on tietysti se, että hoitaa itsensä ilman suuria operaatioita ja sairaslomakausia. Tällöin pitäisi jo osata kuntouttaa itseään esim. välttämättömän lonkkaproteesileikkauksen jälkeen tai tulisi hoitaa olkapäänsä ilman leikkausta. Kipujakin olisi hoidettava ilman lääkitystä. Ja jos on jokin pitkäaikaissairaus, niin noudattaa elämäntapaa, joka ei ainakaan pahenna sairautta. Diabetes, astma, sydän- ja verisuonisairaudet tai ruuansulatusongelmat ovat kuitenkin sellaisia, joihin voi itse vaikuttaa todella paljon omilla valinnoillaan. Kaikki ne vähentävät palveluiden tarvetta ja kestävyysvajetta.

Isoja asioita, mutta pieniä valintoja: yksi tunti liikuntaa päivässä, 1-3 iltaa viikossa muiden tukemiseen, kulttuuriin tai vapaaehtoistyöhön. Yhteensä 15 tuntia viikossa on jo erinomainen satsaus, mutta vähimmäismäärän toki pitää olla siinä seitsemän viikkotunnin kieppeillä. Ei tämä helppoa ole.

Jatketaan työllisyyteen, jossa voimme yksilöinä vaikuttaa valinnoillamme eniten kotimarkkinoihin. Voimme suosia suomalaista työtä sekä ostamalla suomalaisia tavaroita että palveluita. Omaan terveyteen ja hyvinvointiin voi huoletta sijoittaa myös omia eikä vain yhteiskunnan varoja, jos niillä vähennetään sairastumista ja niistä aiheutuvia valtavia kustannuksia. Samalla myös työllistetään ihmisiä, mikä on lähes yhtä tärkeä tavoite.

Hyvinvointipalvelujen ja muiden kotimaisten palvelujen ostaminen sataa omaan laariin. Remontteja kannattaa teetättää, mutta kannattaa myös käydä katsomassa suomalaisten ammatti- tai

amatööritaiteilijoiden ja –urheilijoiden esityksiä. Myös suomalaisten tekemiä erilaisia tuotteita kannattaa ostaa työllisyyden nimissä, vaikka ne olisivat vähän kalliimpia tai jopa vähän huonompia kuin ulkomaiset.

Ja kannattaa matkustaa Suomessa, vaikka ulkomaanmatkat ja –lennot olisivat paljon halvempia. Hyvä ihminen valitsee Hauhon tai Kolin ennen Kroatiaa tai Ranskaa – Kreikkaan voisi nyt tosin mennä taloudellisistakin syistä. Kotimaan matkat ovat halventuneet huomattavasti, vaikka lentämistä tosin pitäisi välttää ekologisistakin syistä.

Myös energiatehokkuuteen, kotimaiseen energiaan ja kierrätykseen kannattaa satsata työllisyyden nimissä. Cleantech osaaminen vaatii suomalaisia käyttäjiä, jotta järjestelmiä voitaisiin testata ja myydä ulkomaille. Työllisyys kotimaassa voi siis poikia myös vientiin potkua. Olisinko jo maininnut suomalaisten elintarvikkeiden suosimisen, sekin on tietysti osa tätä työllistämispolitiikkaa.

Jos nämä em. keinot tuntuvat sinusta liian heppoisilta, niin voit tietysti koventaa panoksia. Työn tuottavuutta ja tehokkuutta voit lisätä tekemällä työsi nopeammin ja laadukkaammin. Monissa työtehtävissä ei mitata – eikä voikaan mitata – työn laatua siihen käytetyllä ajalla. Sovitut tehtävät vain on saatava valmiiksi tietyssä ajassa. Eri ihmiset käyttävät hyvin eripituisia aikoja samojen tehtävien tekemiseen – meille lienee tyyppillistä käyttää se maksimiaika, mikä meille on suotu.

Entä jos kiristäisit itse dead lineja vapaaehtoisesti ja käyttäisit ylimenevän ajan meidän kaikkien hyväksi? Hyvin monet näyttävätkin tehneen näin – he käyttävät tuon ajan jakamalla tuiki tärkeää tietämystään maailman asioista facebookissa, jotkut myös kirjoittavat blogeja ja twiittaavat.

Jos sosiaalinen media ei tunnu oikealta tavalta käyttää tehokasta peliaikaa, niin on myös olemassa toisenlaisia ratkaisuja. Voit myös yrittää lyhentää työaikaasi tai siirtyä osa-aikaiseksi. Annat työnantajallesi saman työpanoksen, mutta nostat vähemmän palkkaa ja saat virallisesti käyttää ylijääneen ajan omiin asioihisi. Jos olet julkisella sektorilla, niin kestävyysvajekin vähenee. Usein kohtalaisen korkean palkkasi puolikkaalla voi palkata nuoren työntekijän, joka on taas silkkää voittoa kansantalouden kannalta.

Monet asiantuntijatehtävissä olevat tekevät useitakin töitä ja jakavat osaamistaan myös muihin organisaatioihin. Esimerkiksi professorit olisivat erittäin tarpeellisia tutkimustiedon juurruttajina käytännön kentillä. Monet ovat myös aktiivisia vapaaehtoisrintamalla. Jos sinulla on apua tarvitsevia läheisiä, niin voit myös hoitaa vanhempiasi tai lastenlapsiasi. Win-win-win –tilanne on kohdallasi mahdollinen, sillä todennäköisesti lisärahalta vain ostaisit jotain aivan turhaa tai matkustaisit ulkomaille.

Tässä oli siis kevyitä ohjeita siihen, miten voi auttaa Suomea ja meitä Suomessa asuvia pärjäämään elämässä paremmin. Taloudellisia vaikutuksia en osaa laskea, mutta epäilisin ne melko mittaviksi, jos vaikkapa vain yli 50-vuotiaat ilman lainoja elävät toteuttaisivat arjessaan nuo muutokset. Eiväthän vaikutukset heti näy sen enempää palvelujen tarpeessa kuin työllisyydessäkään, mutta jo parin vuoden päästä vaikutusten pitäisi alkaa näkyä. Kyse on kuitenkin niistä pienistä asioista, jotka kertautuessaan muodostavat laajan efektin. Toimijathan ovat Suomen keskiluokan ja kansantalouden ydinjoukkoa, hyvin toimeentulevia, koulutettuja ja kuluttajina sekä trendisettereinä parasta A-luokkaa.

Parasta kaikissa noissa mainitsemissani asioissa on se, että niistä ei tarvitse tehdä suurta numeroa. Ihmisiä nimittäin raivostuttaa eniten se, että jotkut meistä ovat olevinaan niin hyviä ihmisiä. Osallistuvat kaiken maailman kampanjoihin lahjoittamalla rahaa ja näyttäytymällä tapahtumissa, joissa tuomitaan huonommat ihmiset. Eihän niissä tavoissa muuta pahaa ole, mutta kun me kaikki haluaisimme olla hyviä ihmisiä eikä meillä kaikilla ole mahdollisuuksia eikä osaamista olla julkisesti sellaisia. Siksi nuo keinot kääntyvät usein samanmielisten lahkolaisbileiksi, vaikka niiden tarkoitus olisi vetää mukaan juuri niitä toisinajattelevia.

Oikeasti hyvät ihmisethän eivät halua pilkata toisia ihmisiä eivätkä edes käyttäydy niin, että ne toiset tuntuivat itsensä huonoiksi. Oikeasti hyvät ihmiset kohtaavat rasistit ja natsit kotikulmillaan kasvoista kasvoihin metroasemilla, lähiöostareilla tai kuntosaleilla ja he harrastavat yhdessä ehkä vähän rasistisia ajatuksia omaavien ja maahanmuuttokriittisten kanssa kaikenlaista.

Sellaiset tavalliset ihmiset kestävät sen, että heidän läheisensä joutuvat joskus rasististen hyökkäysten kohteiksi tai että heidän omia mielipiteitään haastetaan voimakkaasti. Näiden konfliktien jälkeen asiat yritetään sopia ja erimielisyyksien kanssa elää. Eivät erilaiset mielipiteet estä yhteistä tekemistä.

Sosiaalisessa ja perinteisessäkin mediassa tosin tuntuu siltä, että erimielisten kanssa ei voi eikä saa olla missään tekemisissä ettei saastuta itseään väärillä ajatuksilla. Kommunikointikin on maailmankuvallisesti väritettyjen faktojen heittäilyä ilman todellista toistemme kohtaamista. Poliitikassahan lähtökohtaisesti on se olemus, ettei neutraalia tietoa ole olemassakaan. Poliitikkaan astuneet tutkijatkaan eivät voi vaatia, että poliittisilla areenoilla pelattaisiin akateemisen maailman pelisäännöillä.

Mukavaahan se toki olisi, että joskus näkisi myös niitä julkisesti hyviä ihmisiä siellä, missä on arkipäivää kohdata kymmeniä eri kansalaisuuksia ja kaikkien yhteiskuntaluokkien edustajia vaikkapa lähiön jalkapallokentän laidalla. Siellä meistä kaikista hitsautuu tuleva Suomen kansa ja siellä voimme yhdessä kokea olevamme hyviä ihmisiä. Olettaen tietysti, että peli oli reilu eli että sekä voitto että tappio oli ansaittu. Sen enempiä ei ihminen voine vaatia – hyvä peli, oli tulos mikä tahansa.

Silloin kuka tahansa voi tuntea olevansa hyvä ihminen.